

Sygn. akt III UK 199/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 lipca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda (przewodniczący)

SSN Halina Kiriło

SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania P. M.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych
o rentę rodzinną,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 5 lipca 2016 r.,
skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 3 czerwca 2015 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 3 czerwca 2015 r., Sąd Apelacyjny – w sprawie z wniosku P. M. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych o rentę rodzinną – oddalił apelację wnioskodawcy od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 1 sierpnia 2014 r., oddalającego odwołanie P. M. od decyzji

organu rentowego z dnia 4 czerwca 2013 r., którą odmówiono wnioskodawcy prawa do renty rodzinnej po zmarłej matce.

Sąd ustalił, że P. M. (ur. 27 marca 1971 r.) ukończył szkołę podstawową oraz dwuletnią szkołę przysposabiającą do zawodu ślusarza. Wnioskodawca ma orzeczony stopień niepełnosprawności. Sąd Okręgowy dopuścił dowód z opinii biegłych sądowych. Psycholog oraz lekarz psychiatra stwierdzili u badanego cechy deficytu intelektualnego na poziomie upośledzenia w stopniu lekkim i cechy organicznych zaburzeń osobowości, ale bez znacznego nasilenia i niestanowiących o zaburzeniu funkcjonowania, które uniemożliwiają podjęcie pracy. Biegły z zakresu neurologii uznał, że z przyczyn wyłącznie neurologicznych, wnioskodawca jest częściowo niezdolny do pracy, równocześnie zastrzegając, że wiążący charakter powinna mieć ocena biegłego psychiatry. Sąd Okręgowy uznał, że wnioskodawca nie spełnia warunków do przyznania prawa do renty rodzinnej po zmarłej matce K. M. na podstawie przepisów art. 65 i art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecny jednolity tekst: z 2015 r., poz. 748 ze zm.; dalej również jako ustawa emerytalna).

Sąd drugiej instancji podkreślił, że kwestia sporna w sprawie dotyczyła prawa wnioskodawcy do renty rodzinnej po zmarłej matce, w szczególności spełnienia warunku określonego w art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej, umożliwiającego pobieranie renty rodzinnej po rodzicach, bez względu na wiek, tj. ustalenia istnienia i daty powstania całkowitej niezdolności do pracy, która powinna przypadać do ukończenia 16 lat albo do ukończenia nauki w szkole, w razie przekroczenia 16 lat życia, nie później niż do osiągnięcia 25 lat życia. W ocenie Sądu Apelacyjnego wnioskodawca nie spełnia warunków do przyznania prawa do renty rodzinnej wobec niespełnienia przesłanki określonej w art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, którą jest całkowita niezdolność do pracy powstała do dnia ukończenia nauki w szkole. Zdaniem Sądu drugiej instancji zgromadzony w sprawie materiał dowodowy, po jego uzupełnieniu w postępowaniu apelacyjnym opinią biegłego neurologa w związku z dodatkowo przedłożoną dokumentacją medyczną, pozwolił na ustalenie, że aktualny stan P. M. nie powoduje u niego całkowitej niezdolności do pracy. Sąd drugiej instancji uznał, że „niezdolność” (niepełnosprawność) stwierdzona w orzeczeniu o stopniu

niepełnosprawności, nie odpowiada pojęciu niezdolności do pracy, które jest kategorią ubezpieczenia społecznego łączącą się z całkowitą lub częściową utratą zdolności do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu bez rokowania jej odzyskania po przekwalifikowaniu. Nie ma podstaw do utożsamiania tych pojęć i negowania istniejących między nimi różnic. Istnieją bowiem one zarówno w płaszczyźnie definicyjnej, jak i w zakresie orzekania o niepełnosprawności i niezdolności do pracy. W konsekwencji każda osoba niezdolna do pracy jest osobą niepełnosprawną, ale nie każda osoba niepełnosprawna jest niezdolną do pracy.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego wnioskodawca zaskarżył w całości skargą kasacyjną, którą oparto na jej podstawach określonych w art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) zarzucono błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 12 ust. 2 oraz art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych „albowiem wnioskodawca P. M. jest osobą całkowicie niezdolną do pracy przy czym niezdolność ta powstała przed dniem 31.08.1988 r. czyli przed datą ukończenia nauki. Całkowita niezdolność do pracy powstała w wyniku doznanego okołoporodowego urazu co zostało wyraźnie stwierdzone przy wypisie ze szpitala - karty informacyjnej z leczenia szpitalnego z dnia 15.05.1971 r. w której znalazło się rozpoznanie: *trauma cerberi post partum*. Ponadto, na uwagę zasługuje fakt, iż biegły w opinii sądowo-psychiatrycznej z dnia 07.04.2014 r. poddał analizie okres 2012 r. i 2013 r. oraz stan psychiczny wnioskodawcy w ww. okresie, natomiast z dokumentacji medycznej zalegającej w aktach sprawy wynika jednoznacznie, iż P. M. leczony był neurologicznie i psychiatrycznie już od 8 roku życia, tj. od 1979 r. a twierdzenia biegłego jakoby na stan zdrowia wnioskodawcy wpływ ma rzekome nadużywanie alkoholu nie ma odzwierciedlenia w dokumentacji medycznej, która swój początek ma od 1971 r., tj. od chwili urodzenia P. M. Jak wynika z dokumentacji medycznej wnioskodawcy z przed 1988 r. zalegającej w aktach sprawy a to: kserokopii historii choroby PZP w R. 1971 r., informacji Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej w R. o wyniku badań z dnia 02.12.1984 r., informacji Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej w R. o wyniku badań z dnia 12.05.1980 r., orzeczenia Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej w R. z dnia

15.12.1978 r., opinii Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej w R. z dnia 01.09.1986 r., kserokopii karty informacyjnej z dnia 15.05.1971 r., kserokopia karty informacyjnej z dnia 15.12.1978 r., kserokopii karty informacyjnej z dnia 06.08.1971 r. a także zaświadczenia lekarskiego z poradni neurologicznej z dnia 12.06.1992 r., wynika, iż wnioskodawca leczył się neurologicznie i psychiatrycznie w zasadzie od urodzenia, gdyż rozpoznane schorzenie jest wynikiem ww. okołoporodowego urazu. Jak wynika z dokumentacji medycznej wnioskodawcy uraz okołoporodowy skutkuje stwierdzonym upośledzeniem umysłowym, z pogranicza niedorozwoju umysłowego, padaczką, osobowością charakteropatyczną z zaburzeniami depresyjnymi i lękowymi, co winno skutkować całkowitą niezdolnością do pracy wnioskodawcy, którą to niezdolność datuje się od urodzenia. Należy w tym miejscu nadmienić, iż komisja lekarska ZUS w R. z 8.07.2010 r. orzekła, iż wnioskodawca jest całkowicie niezdolny do pracy czasowo, podobnie konsultant ZUS w swojej opinii z 1.07.2010 r. również stwierdził, iż wnioskodawca jest całkowicie niezdolny do pracy okresowo, wprawdzie czas powstania tej niezdolności ustalono na 16.03.2010 r., ale najprawdopodobniej wynikało to z faktu, iż pominięto w opinii rozpoznanie wskazane w karcie leczenia szpitalnego z 1971 r, w którym podano „*TRAUMA CEREBRI POST PARTUM*”. Nie bez znaczenia jest również fakt, na który biegli nie zwrócili uwagi, iż zgodnie z orzeczeniem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w R., Powiatowy Zespół ds. Orzekania o niepełnosprawności z dnia 30.11.2012 r. wnioskodawca P.M. został zaliczony do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, które to orzeczenie zostało utrzymane w mocy orzeczeniem Wojewódzkiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w woj. [...] z dnia 31.01.2013 r. Jak wynika z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej, oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych z 1997 r. ustala się III stopnie niepełnosprawności: lekki, umiarkowany i znaczny. Zgodnie z definicją do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy, albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej, lub wymagającą czasowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych co stanowi podstawę do stwierdzenia całkowitej niezdolności do pracy wnioskodawcy”.

W ramach podstawy procesowej w skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie art. 227 k.p.c. przez niewyjaśnienie wszystkich okoliczności mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy oraz oparcie rozstrzygnięcia na niekompletnym materiale dowodowym „albowiem w niniejszej sprawie w żaden sposób biegli nie odnieśli się do dokumentacji medycznej wnioskodawcy z przed 1988 r. zalegającej w aktach sprawy a to: kserokopii historii choroby PZP w R. 1971 r., informacji Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej w R. o wyniku badań z dnia 02.12.1984 r., informacji Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej w R. o wyniku badań z dnia 12.05.1980 r., orzeczenia Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej w R. z dnia 15.12.1978 r., opinii Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej w R. z dnia 01.09.1986 r., kserokopii karty informacyjnej z dnia 15.05.1971 r., kserokopia karty informacyjnej z dnia 15.12.1978 r., kserokopii karty informacyjnej z dnia 06.08.1971 r. a także zaświadczenia lekarskiego z poradni neurologicznej z dnia 12.06.1992 r., z którego wynika, iż wnioskodawca leczył się neurologicznie i psychiatrycznie w zasadzie od urodzenia, gdyż rozpoznane schorzenie jest wynikiem okołoporodowego urazu, co zostało wyraźnie stwierdzone przy wypisie ze szpitala - karty informacyjnej z leczenia szpitalnego z dnia 15-05-1971 r. w której znalazło się rozpoznanie: *trauma cerberi post partum*”.

- art. 328 § 2 k.p.c., ponieważ uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie zawiera ustaleń opartych na całym materiale dowodowym – w szczególności Sąd drugiej instancji w ślad za Sądem pierwszej instancji nie poddał ocenie całego materiału dowodowego zgromadzonego w aktach „a w szczególności dowodu z dokumentów, tj. kserokopii historii choroby PZP w R. 1971 r., informacji Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej w R. o wyniku badań z dnia 02.12.1984 r., informacji Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej w R. o wyniku badań z dnia 12.05.1980 r., orzeczenia Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej w R. z dnia 15.12.1978 r., opinii Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej w R. z dnia 01.09.1986 r., kserokopii karty informacyjnej z dnia 15.05.1971 r., kserokopia karty informacyjnej z dnia 15.12.1978 r., kserokopii karty informacyjnej z dnia 06.08.1971 r. a także zaświadczenia lekarskiego z poradni neurologicznej z dnia 12.06.1992 r., z których jednoznacznie wynika, iż wnioskodawca utracił całkowitą zdolności do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu w wyniku

okołoporodowego urazu co zostało wyraźnie stwierdzone przy wypisie ze szpitala - karty informacyjnej z leczenia szpitalnego z dnia 15.05.1971 r.”.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu drugiej instancji w całości i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie od organu rentowego na rzecz wnioskodawcy kosztów procesu w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych; względnie o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu drugiej instancji w całości oraz uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w R. do ponownego rozpoznania z uwzględnieniem kosztów dotychczasowego postępowania według norm przepisanych, względnie o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu drugiej instancji w całości i ustalenie wnioskodawcy prawa do renty rodzinnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma uzasadnionych podstaw.

Należy przypomnieć, że w judykaturze utrwalony jest pogląd, iż obraza art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. (niewskazanego w skardze kasacyjnej) może stanowić usprawiedliwioną podstawę skargi kasacyjnej tylko wtedy, gdy uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie zawiera wszystkich koniecznych elementów, bądź zawiera tak kardynalne braki, które uniemożliwiają kontrolę kasacyjną. Zakres zastosowania art. 328 § 2 k.p.c. zależy od rodzaju wydanego orzeczenia oraz od czynności procesowych podjętych przez sąd odwoławczy, wynikających z zarzutów apelacyjnych, limitowanych granicami kognicji sądu drugiej instancji. Jeżeli sąd odwoławczy oddala apelację i orzeka głównie na podstawie materiału zgromadzonego w postępowaniu w pierwszej instancji, nie musi powtarzać wszystkich dokonanych ustaleń, gdyż wystarczy stwierdzenie, że przyjmuje je za własne (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 lipca 2015 r., I CSK 654/14, LEX nr 1781773 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 września 2015 r., I UK 431/14, LEX nr 1797085).

Zgodnie z art. 227 k.p.c. przedmiotem dowodu są fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie. W judykaturze przyjmuje się, że

uzasadnione jest uzupełnienie postępowania przed sądem apelacyjnym o dowody, które mimo wniosku strony sąd pierwszej instancji pominął. Dotyczy to sytuacji, gdy odnoszą się one do okoliczności istotnych z punktu widzenia prawa materialnego mającego znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Uwzględniając warunek skargi kasacyjnej zawarty w art. 398³ § 3 k.p.c. (podstawą skargi nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub ocena dowodów), a rozwinięty w art. 398¹³ § 2 k.p.c. (Sąd Najwyższy związany jest ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego wyroku), zarzucenie naruszenia przepisu art. 227 k.p.c. zmierza do zakwestionowania ustaleń faktycznych. W konsekwencji w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że przepisy te mogą być podstawą skargi kasacyjnej tylko w wyjątkowych wypadkach, a mianowicie, gdy wykazane zostanie, że sąd przeprowadził dowód na okoliczności nie mające istotnego znaczenia w sprawie i ta wadliwość postępowania dowodowego mogłaby mieć wpływ na wynik sprawy, bądź gdy sąd odmówił przeprowadzenia dowodu na fakty mające istotne znaczenie w sprawie, wadliwie oceniając, że nie mają one takiego charakteru. Naruszenie przepisu art. 227 k.p.c. może stanowić skuteczną podstawę skargi kasacyjnej, gdy strona powiąże je z naruszeniem art. 217 § 2 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 października 2014 r., II PK 232/14 i przytoczone w nim orzecznictwo).

W ocenie obecnego składu Sądu Najwyższego, dzielającego powyższe konstatacje, zarzuty naruszenia art. 227 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c. przez niewyjaśnienie wszystkich okoliczności sprawy oraz oparcie rozstrzygnięcia na niekompletnym materiale dowodowym były bezpodstawne. Uzasadnienie zaskarżonego wyroku, mimo jego lakoniczności, zawiera wszystkie niezbędne elementy, pozwalające na racjonalną ocenę dokonanej przez Sąd subsumcji. Nie ulega też wątpliwości, że w aktach sprawy znajdują się wszystkie dokumenty lekarskie, wymieniane w zarzutach naruszenia prawa procesowego i materialnego. Dokumentacja medyczna była też przedmiotem analizy w opiniach biegłych lekarzy. W takiej sytuacji Sąd drugiej instancji nie miał obowiązku szczegółowego wymieniania każdego zaświadczenia lekarskiego, z którym się zapoznał. Sąd nie ma kompetencji do wysuwania konkluzji z badania ubezpieczonego i analizy dokumentacji lekarskich, gdyż czynności te należą wyłącznie do biegłych. Sąd dokonuje analizy opinii w aspekcie ich logiczności, rzeczowości oraz zgodności z

treścią zaświadczeń lekarskich. Akceptacja opinii biegłych przez Sąd Apelacyjny była zgodna z tymi regułami.

Przechodząc do oceny zarzutów naruszenia art. 12 ust. 2 oraz art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, należy zwrócić uwagę, że zwłaszcza relewantna opinia biegłego lekarza psychiatry, wymienia wszystkie dokumenty lekarskie, wymienione z zarzucie naruszenia prawa materialnego. Pełna dokumentacja medyczna była przedmiotem analizy wszystkich biegłych: psychiatry, neurologa i psychologa. Ze wszystkich opinii wynika, że P. M. nie jest osobą całkowicie niezdolną do pracy, co zupełnie bezpodstawnie sugeruje skarga kasacyjna. Konfrontowanie dokumentacji lekarskiej z opinią biegłych nie prowadzi do konkluzji, że wnioskodawca nie może wykonywać żadnej pracy w rozumieniu art. 12 ust. 2 ustawy emerytalnej. Nie ma też podstawy do twierdzenia, że całkowita niezdolność do pracy istniała u niego przed ukończeniem nauki w szkole przysposabiającej do zawodu ślusarza w 1988 r. Opinia psychologa wskazuje, że przez ponad 10 lat wnioskodawca pracował jako monter sprzętu agd w ZPR. Z opinii lekarskich nie wynika, aby wnioskodawca nie mógł wykonywać prostych prac fizycznych. W 2010 r. ubezpieczony starał się o rentę socjalną, jednak w postępowaniu sądowym biegli nie stwierdzili wówczas u niego całkowitej niezdolności do pracy; w konsekwencji nie przyznano mu prawa do renty socjalnej.

W ocenie Sądu Najwyższego, w myśl art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej, bez względu na wiek nabędzie prawo do renty rodzinnej (przy spełnieniu pozostałych wymogów ustawowych) dziecko całkowicie niezdolne do pracy oraz niezdolne do samodzielnej egzystencji. Możliwe jest również przyznanie renty rodzinnej bez względu na wiek dziecku całkowicie niezdolnemu do pracy i zdolnemu do samodzielnej egzystencji. W obu tych sytuacjach warunkiem jest, aby całkowita niezdolność do pracy powstała w okresie, o którym mowa w art. 68 ust. 1 pkt 1. W przypadku spełnienia przesłanek określonych w art. 68 ust. 1 pkt 3, dziecko może zwrócić się o ustalenie uprawnień do renty rodzinnej w każdym czasie; świadczenie jest w zasadzie bezterminowe, jakkolwiek uzależnione od istnienia określonego stanu zdrowia. W konsekwencji renta rodzinna może być przyznana okresowo, jak również może ulec wstrzymaniu w przypadku ustąpienia

całkowitej niezdolności do pracy. Nie może więc uzyskać prawa do renty rodzinnej osoba, która nie jest aktualnie całkowicie niezdolna do pracy.

Z jednoznacznych i konsekwentnych opinii biegłych wynika, że P. M. w okresie od dnia złożenia wniosku o rentę rodzinną w 2013 r. do dnia wydania wyroku przez Sąd drugiej instancji nie był osobą całkowicie niezdolną do pracy; nie nabył więc prawa do renty rodzinnej po matce.

Niepełnosprawność nie jest tożsama z niezdolnością do pracy. Zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 ze zm.) ustala się trzy stopnie niepełnosprawności (znaczny, umiarkowany oraz lekki), które stosuje się do realizacji celów określonych ustawą. Nie ma podstaw do utożsamiania niepełnosprawności i niezdolności do pracy i negowania istniejących między nimi różnic dotyczących definicji, jak i zakresu orzekania o niepełnosprawności i niezdolności do pracy. Mimo pewnego podobieństwa definicji, stwierdzenie umiarkowanego lub znacznego stopnia niepełnosprawności, nie jest równoznaczne z ustaleniem całkowitej niezdolności do pracy jako przesłanki prawa do renty na podstawie ustawy emerytalnej.

Zdaniem Sądu Najwyższego kwestia ta nie wymaga pogłębionej analizy, gdyż w zarzutach skargi kasacyjnej nie wskazano żadnego przepisu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Mając powyższe okoliczności na względzie Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.